

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№8 БАСПАСӨЗ Р Е Л И З І
2011 жылғы 6 сәуір**

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Инфляция

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша 2011 жылғы наурызда инфляция 0,5% (2010 жылғы наурызда – 0,7%) деңгейінде қалыптасты. Азық-түлік тауарларының бағасы 0,9% (1,2%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,2% (0,4%) және ақылы қызмет көрсету – 0,2% (0,2%) өсті.

Азық-түлік тауарлары нарығында өткен айда көбінесе қант – 2,7%, ет және ет өнімдері – 1,3%, кондитерлік, нан және жарма өнімдері – 1,0%, оның ішінде жарма – 6,3% және бидай ұны – 1,6%, майлар және тоң майлар – 0,8% қымбаттады. Жұмыртқа - 0,4%, күріш – 0,2% арзандады.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бағалар дәрі-дәрмектерге - 0,4%, киім және аяқ киім - 0,3% өсті. Дизель отынының бағасы 0,1% арзандады.

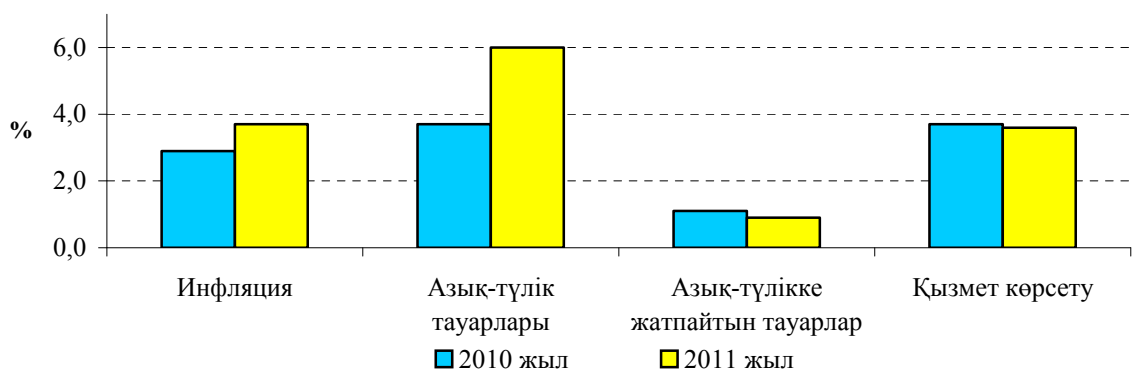
Ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық саланың қызмет көрсетуі үшін ақы төлеу 0,1% (тұрғын үйді ұстап тұруға ақы төлеу есебінен - 2,3% және қоқыс жинау – 1,2%) арзандады. Бұл ретте электр энергиясы және ыстық су 0,3% қымбаттады, ал суық су және кәріз үшін ақы өзгерген жоқ. Көлік қызметі 0,2%, оның ішінде теміржол көлігінің қызметі – 0,8% қымбаттады.

2011 жылғы 1-тоқсанда инфляция 3,7% (2010 жылғы қаңтар-наурызда – 2,9%) болды.

Ағымдағы жылғы 3 айда инфляция қарқынының жедел дамуына азық-түлік тауарларының қымбаттауы себепші болды, олардың бағасы осы кезеңде 6,0% (2010 жылғы қаңтар-наурызда – 3,7%) өсті. Азық-түлікке жатпайтын тауарлар 0,9% (1,1%) және ақылы қызмет көрсету – 3,6% (3,7%) қымбаттады (1-график).

1-график

2010 және 2011 жылдардың қаңтар-наурызындағы инфляция және оның құрамдас бөліктері

2011 жылғы наурызда инфляция жылдық көрсетуде 8,6% (2010 жылғы желтоқсанда – 7,8%) болды. Азық-түлік тауарлары 12,6% (10,1%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 5,3% (5,5%), ақылы қызмет көрсету – 6,7% (6,8%) қымбаттады.

2. Қазақстан Республикасының 2010 жылғы төлем балансы және сыртқы борышы

2010 жылдың қорытындылары бойынша ағымдағы операциялар шотының профициті 4,3 млрд. АҚШ долл. (2009 жылы - дефицит 4,4 млрд. АҚШ долл.) болды.

2009 жылмен салыстырғанда ағымдағы операциялар балансының едәуір жақсаруы энергия тасымалдауыштарға арналған әлемдік бағаның қолайлы конъюнктурасына байланысты тауар экспорты құнының артуымен қамтамасыз етілді. Орташа есеппен алғанда 2010 жылы brent сұрыпты мұнайдың әлемдік бағасы бір баррель үшін 79,64 АҚШ долл. болды, бұл оның 2009 жылғы орташа деңгейінен 28,7% (бір баррель үшін 61,86 АҚШ долл.) жоғары. Нәтижесінде тауарлар экспорты 2010 жылы 38,5% ұлғайды және 60,8 млрд. АҚШ долл. болды. Бұл ретте, тауарлардың ресми экспорты 59,5 млрд. АҚШ долл. болды, оның ішінде 37,0 млрд. АҚШ долл. (62,1%) мұнай және газ конденсаты экспортына (2009 жылы - 26,2 млрд. АҚШ долл.) тиесілі. Қара металдар экспортының құны 43,4%, түсті металдар – 44,4% ұлғайды.

2010 жылы тауарлар импорты 10,3% ұлғайды және 32,0 млрд. АҚШ долл., оның ресми импорт – 30,4 млрд. АҚШ долл. (2009 жылы - 28,4 млрд. АҚШ долл.) болды. Импорттың өсуі инвестициялық тауарлар тобынан басқа, негізгі номенклатураның барлық тауар топтары бойынша байқалды. Аралық тұтыну тауарлары - 22,3%, ал тұтыну тауарлары – 16,4% ұлғайды. Инвестициялық тауарларға тауарлар импорты құнының 37,4% тиесілі, сонымен қатар осы топтағы тауарлар импорты 9,6%-ға қысқарып, 11,4 млрд. АҚШ долл. болды.

Тұтастай алғанда сауда балансы 2010 жылы 2009 жылмен салыстырғанда 2 есе дерлік ұлғайып, 28,9 млрд. АҚШ долл. оң сальдомен қалыптасты.

Қызмет көрсету балансының дефициті 2010 жылы 7,1 млрд. АҚШ долл. болды. Халықаралық қызмет көрсетудің теріс дисбалансының 2009 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда 21,4% (2009 жылы - 5,8 млрд. АҚШ долл.) өсуі бұрынғысынша Қашаған кен орнындағы жобаларды іске асыруға байланысты.

Тауарлар экспортынан түсімдердің өсуі салдарынан экономиканың тиісті салаларындағы шетелдік тікелей инвесторлардың кірістері айтарлықтай ұлғайды. Тікелей инвестициялау қатынастарымен байланысты емес кредиторларға сыйақы төлеу төмендеген кезде (3,3 млрд. АҚШ долл. бастап 2,6 млрд. АҚШ долл. дейін) тікелей инвесторларға төлемдер 14,9 млрд. АҚШ долл. жетіп, 39,3% ұлғайды, бұл инвестициялық кірістер балансы теріс сальдосының 2010 жылы 15,7 млрд. АҚШ долл. (2009 жылы -11,5 млрд. АҚШ долл.) дейін ұлғаюына себепші болды.

2010 жылы капиталмен операциялардың шоты бойынша 7,9 млрд. АҚШ долл. дейінгі өсім негізінен 2010 жылғы бірінші үш тоқсанның ішінде қазақстандық банктердің («Альянс Банк» АҚ, «Темірбанк» АҚ, «БТА Банк» АҚ) міндеттемелерін қайта құрылымдау барысында сыртқы берешектің бір бөлігін кешіруге байланысты.

2010 жылғы қаржы шоты бойынша нетто-әкетілу 8,9 млрд. АҚШ долл. қалыптасты. Бұл ретте шетелдік тікелей инвестициялардың Қазақстанға таза түсуі 10,0 млрд. АҚШ долл. болды.

Шетелге тікелей инвестициялар бойынша 7,8 млрд. АҚШ долл. нетто-әкетілу негізінен 2010 жылғы 2-жартыжылдықтағы операциялармен қамтамасыз етілді. 2-жартыжылдықтағы айтарлықтай нетто-әкетілу мұнай және түсті металлургия саудасына байланысты қазақстандық кәсіпорындардың шетелдік еншілес ұйымдарының акционерлік капиталының ұлғаюы және осы АМК шығарған еурооблигациялар бойынша эмитентті ауыстыру нәтижесінде мұнайгаз саласындағы кәсіпорындардың өздерінің еншілес кәсіпорындары (АМК) алдындағы борыштық міндеттемелерінің қысқаруы есебінен 7,4 млрд. АҚШ долл. қалыптасты. Нәтижесінде тікелей инвестициялау операциялары бойынша оң баланс небары 2,2 млрд. АҚШ долл. (2009 жылы 10,7 млрд. АҚШ долл.) құрады.

Қазақстандық банктер мен кәсіпорындардың АМК еурооблигациялары бойынша эмитентті ауыстыру, банктердің міндеттемелерін қайта құрылымдау барысында бағалы қағаздар және кәсіпорындар мен банктердің еурооблигацияларының жаңа эмиссияларын шығару операциялары нәтижесінде Қазақстанға портфельдік инвестициялар бойынша таза әкеліну (міндеттемелер) 15,9 млрд. АҚШ долл. (2009 жылы - 1,1 млрд. АҚШ долл.) болды.

Ұлттық қордың резидент еместердің бағалы қағаздарындағы өсімін ескере отырып, портфельдік инвестициялар бойынша баланс 2010 жылы 8,7 млрд. АҚШ долл. болды.

Тұтастай алғанда, банк секторының операциялары бойынша нетто-әкету 2010 жылы 11,0 млрд. АҚШ долл. (2009 жылғы қорытындылар бойынша - 8,1 млрд. долл.) болды. Бұл ретте банк жүйесінің сыртқы активтері 1,2 млрд. АҚШ долл. ұлғайды, ал сыртқы міндеттемелер операциялар нәтижесінде 9,8 млрд. АҚШ долл. қысқарды.

2010 жылы Қазақстан Республикасының жалпы сыртқы борышы (бұдан әрі – ЖСБ) фирмааралық берешекті есептемегенде 3,0 млрд. АҚШ долл. ұлғайды және 2010 жылдың аяғындағы жағдай бойынша 66,0 млрд. АҚШ долл. құрады. Бұл ретте «Банктер»¹ секторы бойынша төмендеу 10,1 млрд. АҚШ долл. құрады, «Мемлекеттік басқару» секторының сыртқы борышы 1,6 млрд. АҚШ долл. ұлғайды, ал «Басқа секторлар»² бойынша өсім фирмааралық берешекті есептемегенде 11,5 млрд. АҚШ долл. құрады.

«Басқа секторлардың» фирмааралық берешекті есептегендегі міндеттемелері 14,5 млрд. АҚШ долл. ұлғайды, бұл 2010 жылдың қорытындылары бойынша 119,2 млрд. АҚШ долл. жете отырып, 2010 жылғы жалпы сыртқы борыштың 6 млрд. АҚШ долл. өсуіне ықпал етті. Бұл ретте «Басқа секторлар» міндеттемелерінің өсуі көбіне жалпы сомасы 4,4 млрд. АҚШ долл. болатын еурооблигациялар шығару есебінен, оның ішінде АМК арқылы, сондай-ақ Қазақстан Республикасында шетелдік компаниялардың филиалдары арқылы іске асырылып жатқан жобалардың 8 млрд. АҚШ долл. болатын таза ағынның қаржыландырылуы есебінен қамтамасыз етілді.

Сыртқы борыштың өткен жылдармен салыстырғанда қалыпты өсу қарқыны (2008 жылы - 11,4%, 2009 жылы - 4,9% және 2010 жылы - 5,3%), ЖІӨ-нің, тауарлар мен қызмет көрсетулер экспорты (бұдан әрі – ТҚЭ) көлемдерінің 2010 жылы өсуі еліміздің орта-ұзақ мерзімді төлем қабілеті индикаторларының жақсаруына әкеп соқты. 2010 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша фирмааралық берешекті есептегендегі ЖСБ-ның ЖІӨ-ге қатынасы 2009 жылдың аяғындағы 98,6%-дан 81,7%-ға дейін, ал ТҚЭ-ға қатынасы, тиісінше 235,1%-дан 183,2%-ға дейін төмендеді.

Ұзақ мерзімді борышқа қызмет көрсетудің ауыртпалығын сипаттайтын көрсеткіш – 2010 жылы борышқа қызмет көрсету жөніндегі төлемдердің ТҚЭ-ға қатынасы осы кезеңде 33,5% (2009 жылы - 63,2 %) құрады. Қызмет көрсету ауыртпалығының мұндай жақсаруы банктердің міндеттемелерін қайта құрылымдау барысында олардың ұзақ мерзімді сыртқы борышының көп бөлігін кешірумен байланысты.

Жалпы алғанда, 2010 жылдың аяғында еліміздің борыштық құралдардағы жалпы сыртқы активтері 93,1 млрд. АҚШ долл. құрап, 7,7 млрд. АҚШ долл. ұлғайды және еліміздің таза сыртқы борышы 2010 жылдың аяғында 2009 жылдың аяғындағы 27,8 млрд. АҚШ долларынан 26,2 млрд. АҚШ долл. дейін қысқарды. Бұл ретте «Банктердің» таза сыртқы борышы 0,4 млрд. АҚШ долл., «Басқа секторлардікі» 72,8 млрд. АҚШ долл. құрады.

3. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары.

2011 жылғы наурызда Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 5,3%-ға 34,6 млрд. АҚШ долл. дейін (жылдың басынан бастап 25,0%-ға өсу) ұлғайды. Ішкі валюта нарығында валюта сатып алу, Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның түсуі Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету және Ұлттық қордың активтерін толықтыру жөніндегі операциялармен ішінара бейтараптандырылды. Бұдан басқа банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтары шамалы төмендеді. Нәтижесінде таза валюта активтері (ЕАВ) 2011 жылғы наурызда 5,9%-ға өсіп, алтындағы активтер 0,8%-ға төмендеді.

¹ Екінші деңгейдегі банктерден және «Қазақстан Даму Банкі» АҚ тұрады

² Банктік емес қаржы корпорацияларынан, қаржылық емес корпорациялардан, сондай-ақ үй шаруашылықтарынан және үй шаруашылықтарына қызмет көрсететін коммерциялық емес ұйымдардан тұрады

2011 жылғы наурызда еліміздің халықаралық резервтері Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін (алдын ала деректер бойынша 33,8 млрд. АҚШ долл.) қоса алғанда 3,9%-ға өсіп, 69,0 млрд. АҚШ долл. құрады (жыл басынан бастап 17,1%-ға өсу).

Ақша базасы 2011 жылғы наурызда 6,8%-ға кеңейді және 2810,2 млрд. теңге болды (жылдың басынан бастап 9,2%-ға кеңейді). Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есептемегендегі ақша базасы 9,7%-ға 2351,4 млрд. теңгеге дейін кеңейді.

2011 жылғы ақпанда ақша массасы 0,03%-ға 8605,7 млрд. теңгеге дейін аздап төмендеді (жыл басынан бері 0,7%-ға өсу), бұл банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің өсуімен ішінара бейтараптандырылған банк жүйесінің ішкі активтерінің төмендеуімен байланысты болды.

2011 жылғы ақпанда айналыстағы қолма-қол ақша көлемі 0,3%-ға төмендеп, 1091,6 млрд. теңге болды (жыл басынан бері 5,0%-ға төмендеу), банк жүйесіндегі депозиттер іс жүзінде өзгерген жоқ және 7514,1 млрд. теңгені құрады (жылдың басынан бері 1,6%-ға өсу). Ақша массасының құрылымындағы депозиттер үлесі 2011 жылғы ақпанда айналыстағы қолма-қол ақша көлемінің аздап төмендеуі аясында депозиттердің аздап өсуі салдарынан бұрынғы 87,3% деңгейінде қалды.

Ақша мультипликаторы ақша базасын тарылту қарқынымен салыстырғанда ақша массасының едәуір төмендеу қарқынының салдарынан 2011 жылғы қаңтардағы 3,26-дан 2011 жылғы ақпанның қорытындылары бойынша 3,27-ге дейін өсті.

4. Валюта нарығы

2011 жылғы наурызда ішкі валюта нарығындағы ахуал тұрақты күйінде қалды. Ай бойына теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 АҚШ доллары үшін 145,55–146,07 теңге диапазонында өзгерді. 2011 жылғы наурызда теңге 0,2%-ға нығайды және теңгенің биржалық бағамы айдың аяғында 1 АҚШ доллары үшін 145,70 теңгені құрады.

Наурызда Қазақстан Қор Биржасындағы биржалық операциялар көлемі қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді ескере отырып, ақпанмен салыстырғанда 0,4%-ға төмендеп, 7,1 млрд. АҚШ долл. болды. Биржадан тыс валюта нарығында операциялар көлемі 19,0%-ға ұлғайып, 3,3 млрд. АҚШ долл. құрады.

Ұлттық Банктің ішкі валюта нарығында шетел валютасын сатып алу жөніндегі операциялары ақша ұсынысының өсуіне әкеп соқпайды, себебі Ұлттық Банк берілген өтімділікті ақша-кредит саясатының операциялары арқылы алып тастайды (реттейді).

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2011 жылғы наурызда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша 5 аукцион өтті. Оларға 12 айлық МЕККАМ (14,8 млрд. теңге), 5 жылдық МЕОКАМ (14 млрд. теңге), 10 және 11 жылдық МЕУКАМ (20 және 20,1 млрд. теңге), 6 жылдық МЕУЖКАМ (15 млрд. теңге) орналастырылды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік 12 айлық МЕККАМ бойынша 1,57%, 5 жылдық МЕОКАМ бойынша 3,33%, 10 және 11 жылдық МЕУКАМ бойынша – 3,00% және 5,60%, 6 жылдық МЕУЖКАМ бойынша кірістілік инфляция деңгейінен 0,01% жоғары болды.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі 2011 жылғы наурыздың аяғында өткен аймен салыстырғанда 3,2%-ға ұлғайып, 1752,8 млрд. теңге болды.

Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноттары. Ұлттық Банк ноттарының шығарылу көлемі 2011 жылғы ақпанмен салыстырғанда 2011 жылғы наурызда 17,4%-ға ұлғайып, 443,1 млрд. теңге болды.

Қысқа мерзімді ноттардың кірістілігі 2011 жылғы ақпандағы 1,29%-дан 2011 жылғы наурызда 0,92%-ға дейін төмендеді.

Айналыстағы ноттардың көлемі 2011 жылғы ақпанмен салыстырғанда 15,6% өсіп, 2011 жылғы наурыздың аяғында 1449,1 млрд. теңге болды.

6. Банкаралық ақша нарығы

2011 жылғы наурызда орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 2011 жылғы ақпанмен салыстырғанда 34,4%-ға өсіп, баламасы 3310,8 млрд. теңге болды.

Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттердің көлемі 46,8%-ға ұлғайып, 1728,6 млрд. теңгені құрады (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 52,2%). Бұл ретте орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2011 жылғы ақпандағы 0,66%-дан 2011 жылғы наурызда 0,59%-ға дейін төмендеді.

Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттерінің көлемі 2011 жылғы ақпанмен салыстырғанда 2011 жылғы наурызда 1516,0 млрд. теңгеге дейін 31,8% өсті.

2011 жылғы наурызда ақпанмен салыстырғанда доллармен орналастырылған депозиттердің көлемі 23,5%-ға өсіп, 9,3 млрд. АҚШ долл. құрады (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 40,9%). Доллармен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2011 жылғы ақпандағы 0,20%-дан 2011 жылғы наурызда 0,30%-ға дейін көтерілді.

2011 жылғы наурызда еуромен орналастырылған депозиттердің көлемі 1,0 млрд. еуроны құрай отырып, 20,9% ұлғайды (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 5,9%). Еуромен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2011 жылғы ақпандағы 0,58%-дан 2011 жылғы наурызда 0,60%-ға дейін өсті.

Рубльдегі депозиттерге орналастыру көлемі аз ғана мөлшерде қалып отыр – орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 1,0%.

Шетел валютасындағы банкаралық депозиттердің үлесі 2011 жылғы наурызда орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 52,2%-нан 47,8%-на дейін төмендеді. Резидент емес банктерде орналастырылған шетел валютасындағы депозиттердің үлесі 51,8%-дан 47,2%-ға дейін азайды.

7. Депозит нарығы

Резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттерінің жалпы көлемі 2011 жылғы ақпанда іс жүзінде өзгермей, 7514,1 млрд. теңгені құрады (жыл басынан бері 1,6%-ға өсу). Заңды тұлғалардың депозиттері 5266,8 млрд. теңгеге дейін 0,7%-ға төмендеді (жыл басынан бері 1,2%-ға өсу), жеке тұлғалардың салымдары 2247,3 млрд. теңгеге дейін 1,7%-ға өсті (жыл басынан бері 2,4%-ға өсу).

2011 жылғы ақпанда шетел валютасындағы депозиттер көлемі 2568,3 млрд. теңгеге дейін 2,3% төмендеді (жыл басынан бері – 0,8% төмендеді), ұлттық валютадағы депозиттер 4945,8 млрд. теңгеге дейін 1,3% ұлғайды (жыл басынан бері – 2,9% өсті). Теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 2011 жылғы қаңтармен салыстырғанда шамалы ұлғайып, 2011 жылғы ақпанда 65,8% құрады.

2011 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орталық алынған сыйақы ставкасы 3,9% (2011 жылғы қаңтарда 3,3%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 9,1% (8,8%) құрады.

Халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) банктердегі салымдары 2011 жылғы ақпанда 2302,5 млрд. теңгеге дейін 1,7% өсті (жыл басынан бері – 2,3% өсті). Халықтың салымдары құрылымында теңгедегі депозиттер 1297,3 млрд. теңгеге дейін 3,6% ұлғайды (жыл басынан бері – 3,8% өсті), шетел валютасындағы депозиттер 1005,2 млрд. теңгеге дейін 0,7% төмендеді (жыл басынан бері – 0,5% өсті). Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 55,3%-дан 56,3%-ға дейін көтерілді.

Бұл ретте халықтың депозиттерінің өсуі бүкіл дағдарыс бойы сақталғанын, ал өткен 2010 жылдың халықтың 2008-2009 жылдары қалыптасқан, валюталық депозиттерге басымдық беру үрдісін бұзғанын және теңгедегі жинақ ақшаның белсенді өсу жылы болғанын атап өту қажет. Нәтижесінде, халықтың салымдары құрылымындағы теңгедегі

депозиттердің үлес салмағы 2010 жылы 43,4%-дан 55,5%-ға өсті, ал 2011 жылғы ақпанда 56,3%-ға жетті (2011 жылғы 29 наурыздағы жағдай бойынша – 56,9%).

Осыған ұқсас құрылымдық өзгерістер шетелдік қатысуы бар банктерде де орын алып отыр. Халықтың салымдарының жалпы көлеміндегі осы банктердегі теңгедегі депозиттердің үлесі 2010 жылдың басынан бастап 2011 жылғы ақпанға дейін 15,7%-дан 18,2%-ға дейін (2011 жылғы 29 наурыздағы жағдай бойынша – 18,0%) өсті, ал шетел валютасындағы салымдар көрсетілген кезеңде 29,3%-дан 16,2%-ға дейін (2011 жылғы 29 наурыздағы жағдай бойынша – 15,7%) төмендеді.

Тұтастай алғанда салымдардың жалпы сомасындағы шетелдік қатысуы бар банктердегі салымдардың үлесі 2010 жылы 45,1%-дан 35,6%-ға дейін төмендеді, ал 2011 жылғы ақпанда 34,4%-ға дейін (2011 жылғы 29 наурыздағы жағдай бойынша – 33,7%) төмендеді.

Осылайша, 2010 жылы қалыптасқан, валюталық салымдардағы депозиттердің теңгедегі депозиттерге және шетелдік қатысуы бар банктерден отандық банктерге басым ауысу үрдісі 2011 жылдың алғашқы айларында да жалғасты.

8. Кредит нарығы

Банктердің экономиканы кредиттеуінің жалпы көлемі 2011 жылғы ақпанда 7604,2 млрд. теңге болып, 0,4%-ға (жыл басынан бері – 0,1% өсті) өсті.

Ұлттық валютадағы кредиттердің көлемі 4450,2 млрд. теңгеге дейін 1,4%-ға артты (жыл басынан бері – 1,5% өсу), шетел валютасындағы кредиттердің көлемі 3154,1 млрд. теңгеге дейін 1,0% төмендеді (жыл басынан бері – 1,8% төмендеді). 2011 жылғы ақпанда теңгедегі кредиттердің үлес салмағы 2011 жылғы қаңтармен салыстырғанда 57,9%-дан 58,5%-ға дейін көтерілді.

2011 жылғы ақпанда ұзақ мерзімді кредиттеу 6370,8 млрд. теңгеге дейін 0,4% көтерілді, қысқа мерзімді кредиттеу 1233,5 млрд. теңгеге дейін 0,4%-ға өсті. 2011 жылғы ақпанда ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 2011 жылғы қаңтармен салыстырғанда өзгерген жоқ және 83,8% құрады.

2011 жылғы ақпанда заңды тұлғаларға кредиттер 5495,6 млрд. теңге болып, 0,7% өсті (жыл басынан бері – 0,3% өсті), жеке тұлғаларға кредиттер 2108,7 млрд. теңгеге дейін 0,2% төмендеді (жыл басынан бері – 0,4% төмендеді). Жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы 2011 жылғы қаңтардағы 27,9%-дан 2011 жылғы ақпандағы 27,7%-ға дейін төмендеді.

Шағын кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеу 2011 жылғы ақпанда 1329,3 млрд. теңгеге дейін 3,4% төмендеді (жыл басынан бері – 4,3% төмендеді), бұл экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 17,5% құрайды.

Банктердің экономикаға кредиттерінің неғұрлым айтарлықтай сомасын салалар бойынша бөлгенде сауда (жалпы көлемдегі үлесі – 23,2%), құрылыс (17,9%), өнеркәсіп (10,4%) және ауылшаруашылығы (4,0%) сияқты салаларға тиесілі болды.

2011 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 12,6% (2011 жылғы қаңтарда – 12,8%), жеке тұлғаларға берілген кредиттер бойынша – 21,0% (22,7%) болды.

9. Инфляцияны факторлар бойынша талдау

Баға тұрақтылығын қамтамасыз етудің негізгі мақсаты шеңберінде Ұлттық Банк макроэкономикалық үдерістер саласындағы зерттеулер жүргізуді жалғастырып отыр. Инфляцияның негізгі факторларын (себептерін) және олардың инфляция жағдайындағы маңыздылығын айқындау мақсатында инфляцияны факторлар бойынша талдау моделін әзірленді.

Осы модельді әзірлеу кезінде инфляцияның маусымдық тепе-тең мәні, инфляциялық күтулер, жалақы, бюджеттен трансферттер, мұнайдың әлемдік бағалары, импорттық бағалар, айырбастау бағамы, ақша массасы, ЖІӨ-нің оның әлеуетті деңгейінен

ауытқуы сияқты, инфляцияның факторлары қарастырылды. Осы модель шеңберінде бұл факторлардың 2009-2010 жылдардағы инфляцияға ықпал етуін бағалау жүргізілді.

Зерттеу нәтижелері 2009-2010 жылдары инфляция құрамының орташа алғанда 60% жуығы инфляцияның маусымдық тепе-тең мәніне тиесілі екенін көрсетіп отыр. Осы көрсеткіш, тауарлар мен қызмет көрсетулердің жекелеген нарықтарындағы әлсіз бәсекелестік ортаны, монополия мен олигополияның болуын, халық үшін тұтыну тауарлары мен қызмет көрсетуге қолжетімдіктің маусымдық төмендеуін немесе ассортиментінің тарылуын көрсетіп отыр. Тиісінше, оған ақша-кредиттік саясат шараларымен ықпал ету іс жүзінде мүмкін емес.

Инфляцияға көтеріңкі ықпал ететін аса маңызды фактор жалақының тұрақты өсуімен байланысты халықтың ақшалай кірісінің, сондай-ақ бюджеттен төленетін зейнетақының, жәрдемақының, жалақының 2009-2010 жылдардағы өсуі болып қалып отыр. Өз кезегінде бұл экономикадағы инфляция аясының өсуіне себепші болды. Бұл ретте жалақы өсуінің инфляцияға әсері 2010 жылы күшейіп, оның инфляцияға үлесі 22-45% аралығында ауытқыды.

2008 жылдың аяғы – 2009 жылдың басы аралығындағы мұнайдың әлемдік бағаларының төмендеуі олардың 2009 жылғы 1 және 2-тоқсандағы инфляцияға үлесінің теріс болуына алып келді. Бағалардың одан әрі өсуі олардың инфляцияның қалыптасуына оң ықпал етуімен қатар жүрді. Сонымен қатар, осы фактордың ықпал етуі 2010 жылы біртіндеп төмендеді. Импорттық бағалардың 2009-2010 жылдары ықпал етуінің мұнайдың әлемдік бағаларымен ұқсас сипаты болды. Бұл ретте импорттық бағалардың үлесі 2010 жылы шамалы болды.

Айырбастау бағамының инфляцияға әсері, теңгенің девальвациясы жүргізілген 2009 жылғы 1-тоқсанды қоспағанда, шамалы болды. Кейінгі кезеңдерде осы фактордың үлесі едәуір төмендеді, ал кейбір кезеңдерде оның көрініс табуы инфляциялық үдерістерге тежейтіндей ықпал етті.

Модельдеу нәтижелері монетарлық факторлардың (ақша массасы) ықпал етуі 2009 жылы біртіндеп төмендегенін, ал 2010 жыл оның ең төмен болғанын көрсетіп отыр. Ақша массасының инфляцияны қалыптастырудағы үлесі 2009 жылғы орташа алғандағы 9%-дан 2010 жылғы орташа алғандағы 5%-ға дейін төмендеді.

Осылайша, мұнайдың әлемдік бағалары мен орташа айлық жалақының өсуі сияқты факторлар, инфляцияға негізгі үлесті қосады. Ал республикадағы тауарлар мен сауда өндірісіндегі бәсекелестік ортаның жетпеуі инфляциялық үдерістердің қалыптасуындағы маңызды фактор болып қалып отыр.

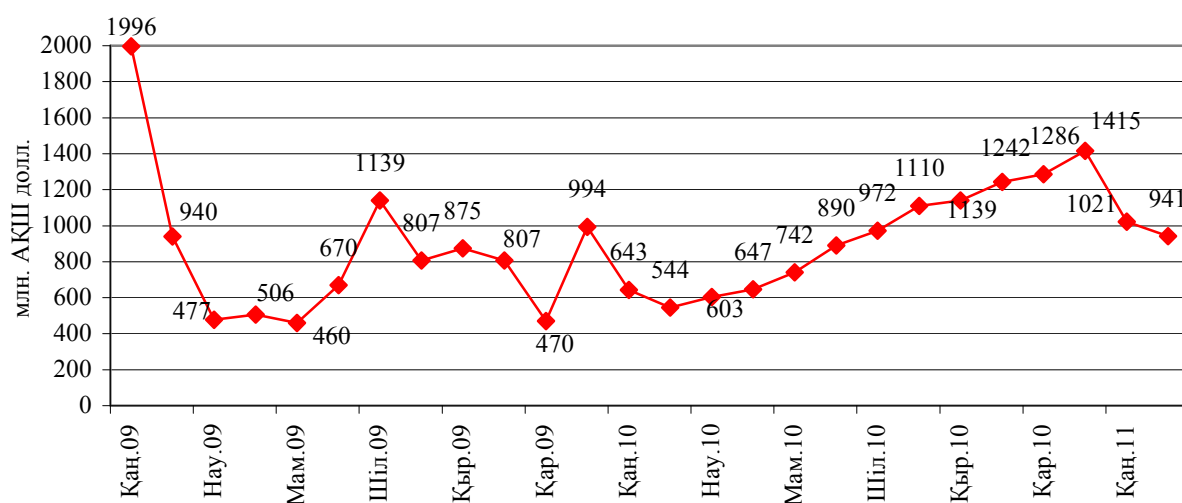
Осы зерттеудің нәтижелерімен Ұлттық Банктің «Экономикалық шолу» ресми басылымының жақын арадағы шығарылымдарынан барынша жан-жақты танысуға болады.

10. 2011 жылғы қаңтар-ақпандағы қолма-қол шетел валютасының нарығындағы жағдай туралы

Айырбастау пункттерінің қолма-қол шетел валютасын нетто-сатуы 2011 жылдың басында халық тарапынан қолма-қол валютаға жасалған сұранысқа әсер еткен бірқатар факторлар байқалған 2010 жылдың 2-жартыжылдығындағы нетто-сату деңгейінен төмен болды (2-график).

2010 жылдың 2-жартыжылдығында таза сатулардың өсуі жеке тұлғалардың 2011 жылдың 1 шілдесіне дейін жеке мақсатта жеңіл автомобильдерді әкелуіне жеңілдік тарифтерінің қолданысқа енгізілумен, жеке тұлғалардың кәсіпкерлік мақсатта тауарларды әкелуіне жеңілдік режимінің күші жойылумен, шетелдік сапарлар санының ұлғаюымен, жылжымайтын мүлік нарығындағы жандаумен қамтамасыз етілді.

2009-2011жж. айырбастау пункттерінің жеке тұлғаларға қолма-қол шетел валютасын таза сатуы*

Дерек көзі: ҚРҰБ деректері

* Ескерту: осы жерде және бұдан әрі – АҚШ доллары, еуро, ресей рублі, ағылшын фунт стерлингi, кытай юані

Қолма-қол шетел валютасын нетто-сату динамикасы елеулі түрде жеке тұлғалардың импортына байланысты. Мәселен, 2010 жылғы ақпаннан бастап Кеден одағына кірмейтін үшінші елдерден жеке тұлғалардың декларацияланған³ тауарларының импорты (жеке мақсатта автотранспорт құралдарын әкелуді қоспағанда⁴) ай сайынғы өсу үрдісімен сипатталды (3-график).

Импорттан басқа 2010 жылғы желтоқсанда қолма-қол шетел валютасын нетто-сатудың ең жоғарғы ұлғаюы сондай-ақ осы кезеңге тән сұраныс факторларына, бір бөлігі жинақтау мақсатында шетел валютасын сатып алуға бағытталуы мүмкін жеке тұлғалардың қосымша кіріс алуы, жаңа жыл алдындағы сапарлар сияқты факторларға және т.б. байланысты болуы мүмкін.

Қолма-қол шетел валютасына сұраныстың маусымдық сипаты таза сатулардың динамикасын талдауды растайды. Әр жылдың 1-тоқсанынан бастап айырбастау пункттерінің шетел валютасын таза сатуы жылдың соңына қарай ең жоғарғы деңгейіне жете отырып, тоқсан сайынғы өсуді көрсетеді, одан кейін келесі жылдың басында шамалы төмендеу болады.

Оған қоса, 2010 жылмен салыстырғанда 2011 жылы нетто-сатулар көлемінің асып кету себептері (2011 жылғы қаңтарда – 59%-ға, 2011 жылғы ақпанда – 73%-ға) кірістердің өсуіне, сол сияқты девальвациялық күтулердің жоқ болуы кезінде 2010 жылғы факторлардың әсерінің жалғасуына да байланысты болуы мүмкін.

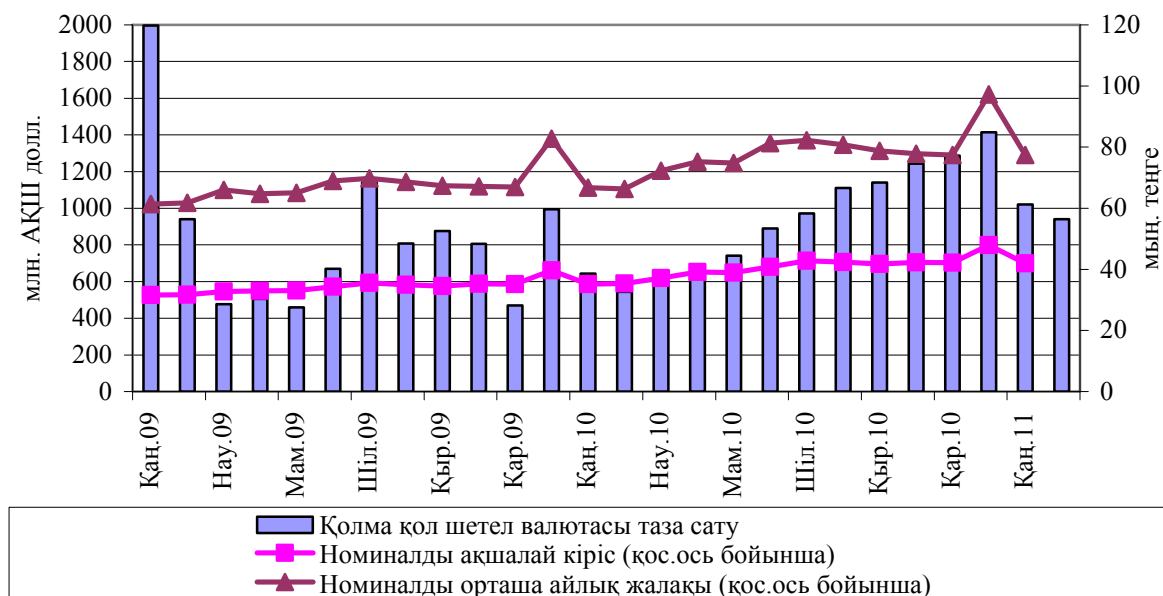
Егер 2009 жылғы қаңтарда номиналды ақшалай кірісі 31,6 мың теңге, 2010 жылғы қаңтарда – 35,1 мың теңге болса, 2011 жылғы қаңтарда бұл көрсеткіш 41,9 мың теңге болды. Бұл нетто-сатудың өсу қарқыны халықтың ақшалай кірісінің өсу қарқынымен қатар өсіп отырғандығын көрсетеді (3-график).

³ жүк кеден декларацияларын (ЖКД) ресімдей отырып

⁴ 2010 жылғы 1 шілдеден бастап ЖКД ресімделмейді

2009-2010жж. айырбастау пункттерінің жеке тұлғаларға қолма-қол шетел валютасын нетто-сатуы, номиналды ақшалай кірістер, номиналды орташа айлық жалақы

Дерек көзі: ҚРҰБ және ҚРСА деректері

Тұтастай алғанда, қолма-қол шетел валютасы нарығындағы жағдай тұрақты, валютаға алыпсатарлық сұраныс үшін факторлар мен себептер жоқ.

2010 жылы валюта нарығының дамуына әсер еткен себептерді талдау нәтижелері бойынша және өткен кезеңдермен салыстырғанда 2010 жылы қалыптасқан жағдайдың осы кезеңде ғана орын алған және уақытша сипатқа ие факторлармен сипатталатындығын атап өткен жөн, олардың бұдан әрі қолма-қол шетел валютасын сату қарқынына әсері шамалы болады.